

This is not an ADB material. The views expressed in this document are the views of the author/s and/or their organizations and do not necessarily reflect the views or policies of the Asian Development Bank, or its Board of Governors, or the governments they represent. ADB does not guarantee the accuracy and/or completeness of the material's contents, and accepts no responsibility for any direct or indirect consequence of their use or reliance, whether wholly or partially. Please feel free to contact the authors directly should you have queries.

ЭЗТБ: Олон улсын шилдэг туршлагауд

Арадхна Аггарвал
Профессор
Копенгагены бизнесийн сургууль
Дани

Шилдэг туршлага: Хүрээ

А. ЭЗТБ-ийн талаархи ойлголт: ЭЗТБ-ийн ТӨЛӨВЛӨЛТ

(Жон Вүүгийн эхний илтгэлд танилцуулсан)

В. Стратеги боловсруулах

Шилдэг туршлага: Гол асуултууд

1. ЭЗТБ-ийг байгуулах зорилго нь юу юм бэ?

2. Ямар төрлийн ЭЗТБ-үүдийг улс орны зорилгыг хангаж чадах вэ?

3. ЭЗТБ нь улс орны зорилгыг хангахад зөв бодлого мөн үү?

4. Үйл ажиллагааны бүтэц ямар байх ёстой вэ: Мэргэшсэн эсвэл холимог уу?

5. Хөдөлмөр их шаарддаг, ур чадвар их шаарддаг, мэдлэг шаарддаг үйл ажиллагааны аль нь байх ёстой вэ?

ЭЗТБ-үүдийн зорилгыг тодорхойлох

- Зорьж буй эдийн засгийн хөгжлийн ерөнхий замнал, түүнд ЭЗТБ-үүдийн гүйцэтгэх үүрэг тодорхой болсон алсын хараа

- Худалдаа болон гадаад валютын шууд хөрөнгө оруулалтыг дэмжих үү? (Шри-Ланка)
- Ажлын байр бий болгох? (Ихэнх хөгжиж буй орнууд)
- Үйлдвэрлэлийн төрөлжилт, шинэчлэл? (Ихэнх улсууд)
- Нэмүү өртөг өндөртэй үйл ажиллагаа? (Тайвань, Солонгос улс)
- Хилийн бүсийн хөгжил/хоцрогдсон бүсийн хөгжил (Мексик, Хятад, **Тайланд**)
- Шинэ хуулиудыг туршиж үзэх үү? (Хятад)
- Логистик төвийг хөгжүүлэх үү? (Хятад, Малайз)

.....Зорилтууд тодорхой байх

Олон зорилт нь хоорондоо зөрчилдөж болзошгүй юм

Олон зорилт нь хоорондоо өрсөлдөх тэргүүлэх чиглэлтэй, төвлөрсөн байдал сул, шүүмжлэл дагуулсан урамшууллын арга хэмжээнд хүргэж болзошгүй юм.

Стратегийн зорилт ба хэтийн төлөв дэх прагматизм

- төр нь эдийн засгийн өсөлтийн явцад бодлого, зорилтоо дахин үнэлж, өөрчлөх, мөн тохируулан шинэчлэлх (Хятад, Тайвань ба Солонгос, Малайз, Тайланд, Шри Ланка, Бангладеш)
- Шэньжэний аялал: Хятадад инновацийг бий болгохоор Хятадад үйлдвэрлэ (инновацийн хот)

ЭЗТБ нь улс орны зорилгыг шийдвэрлэх зөв бодлого мөн үү?

Хөрөнгө оруулалтад саад болж буй зүйлс

Улс орны газарзүй,
Фактор байхгүй
(ажиллах хүч, чадварлаг ажиллах
хүчний хомсдол,)
Байгалийн баялгийн хараал ЭСВЭЛ
бусад

ЭЗТБ-үүд үр дүнгүй байж магадгүй юу?

Муу дэд бүтэц
Бизнесийн орчин сул
Худалдаа, хөрөнгө оруулалтын
сөрөг горим
Аж үйлдвэрийн зохицуулалт
Эрх зүйн зохицуулалт

ЭЗТБ-ийн зохистой загвар нь
амжилтанд хүргэж болох юм

Зорилтоо харгалзан үзвэл ямар төрлийн ЭЗТБ-үүд тохиромжтой вэ ?

- **Худалдаанд суурилсан: ложистик, гадаад валют, худалдаа, ажил эрхлэлт, хилийн хөгжил**
 - Худалдааны чөлөөт бүс (арилжааны бүс): угсрах, хадгалах, савлах ложистик зангилаа төв (боомт, нисэх онгоцны буудлаар Сингапур, Тайланд-Малайзын хил дээр Малайз, Хятад)
 - цэвэр худалдааны бүсүүд (Хятад, Казахстаны хил: Хилийн хоёр талын татваргүй дэлгүүрүүд)
 - Хил дамнасан цахим худалдааны бүсүүд: Малайз, Хятад
- **Үйлдвэрлэлд суурилсан (ГШХО, худалдаа, ажил эрхлэлт, үйлдвэржилт ...)**
 - Уламжлалт экспортын боловсруулах бүс
 - ЭЗТБ
 - Холимог бүс
- **Нэгдсэн бүсүүд:**
 - Худалдаа, үйлдвэрлэлд суурилсан (Бангладешийн ЭЗТБ),
 - Үйлдвэрлэл, худалдаа, аялал жуулчлалын бүс (Гана дахь ТЕМА)

ЭЗТБ-үүдийн төрлийг тодорхойлоход
байршил бас чухал юм ...

- хот, хил, далайн боомт/нисэх онгоцны буудал, хурдны зам, Эдийн засгийн коридор, хоцрогдсон бүсүүд ...

Үйл ажиллагааны бүтэц: Мэргэшсэн vs. төрөлжсөн

- Нэг бүтээгдэхүүн эсвэл зах зээлээс хэт хамааралтай болсон бүсийн хөтөлбөрүүд нь дэлхийн эдийн засгийн нөхцөл байдал, өрсөлдөх чадварын өөрчлөлтөд өртөмтгий байдаг (жишээ нь Энэтхэгийн эрдэнийн чулуу, үнэт эдлэл).
- Хэрэв дан бүтээгдэхүүний ЭЗТБ бол үнэ цэнийн сүлжээг бүхэлд нь хамарсан хамрах хүрээг тодорхойлох (Хувцас vs дагалдах хэрэгсэл, Казахстаны Шымкент ЭЗТБ)

Үйлажиллагаа ямар байх ёстой вэ: Хөдөлмөр их шаарддаг, ур чадвар их шаарддаг, мэдлэг их шаарддаг?

- **Харьцангуй эсвэл өрсөлдөх давуу тал дээр үндэслэн салбарыг чиглүүлэх.**
 - Хятад (хөдөлмөр их шаарддаг үйлдвэрлэл), Энэтхэг (MT), Бангладеш, Шри Ланка, Төв Америкийн улсууд ба Йордан (Нэхмэл, оёдол) Малайз (Электроникс)
- **GVC ба анкор:** Доминик, Бүгд Найрамдах Этиоп, Өмнөд Африк, Индонез
- **Байршил чухал:** хот, хил, далайн боомт/нисэх онгоцны буудал, хурдны зам, эдийн засгийн коридор, хоцрогдсон бүс ...

С. БОДЛОГЫН ХҮРЭЭ

Гол асуултууд: Шилдэг туршлагауд

1. Хууль эрх зүйн орчин байх ёстой юу? Энэ нь юуг хамарсан байх ёстой вэ?
2. Хамгийн сайн институцийн дэглэм нь юу вэ: ЭЗТБ-ийн зохицуулагч, хөгжүүлэгч болон менежер?
3. ЭЗТБ-ийн хөтөлбөрийг зохицуулах, дэмжих, удирдах хамгийн сайн институцийн дэглэм гэж юу вэ?
(Бүс нь юугаараа "онцгой" юу байх вэ?)

Хууль эрх зүйн орчин

- Шаардлагатай боловч хангалтгүй (Ихэнх улс орнууд хууль эрх зүйн орчинтой, Хятадад байхгүй)
- Дүрэм, журрмаар байршлыг сонгох, төлөвлөх, боловсруулах, тусгай зөвшөөрөл олгох, үйл ажиллагаа явуулах, нэг цэгийн үйлчилгээ үзүүлэх, газар олгох, хөдөлмөр, ажил эрхлэлт, хөрөнгө оруулалтын шалгуур, дэд бүтцийн хөгжил, урамшууллын бүх үйл явцыг хоёрдмол утгагүйгээр удирдан чиглүүлэх ёстой.
- Хууль тогтоомжийн тодорхой байдал, бүх гол оролцогчдын үүрэг, хариуцлага (**Жишээлбэл, PEZA, Индонези, Тайланд, Узбекистан, Казахстаны ЭЗТБ-ийн тухай хуулиа шинэчлэн боловсруулж боловсронгуй болгосон**).
- ЭЗТБ-ийн хөтөлбөрийг төрөөс дэмжих байдал урьдчилан таамаглах боломжтой, ил тод байх: "Өвөө шиг хандах" тухай заалт (Шри Ланка)

Байгууллагын зохион байгуулалт: Гурван давхарга

- ЭЗТБ-ийн зохицуулагч: Бодлого боловсруулах үүрэгтэй (Зохицуулагч байгууллага)
 - Зохицуулагч нь үргэлж төрийн байгууллага байдаг. Хувийн хэвшлийн төлөөлөлтэй байж болно.
- ЭЗТБ-ийн хөгжүүлэгчид: Дэд бүтэц хөгжүүлэгчид ба НАА-н үйлчилгээ үзүүлэгчид.
 - Олон нийтийн эсвэл хувийн хэвшил байж болно.
- ЭЗТБ-ийн менежерүүд: ЭЗТБ-ийн засаглал, дүрэм журмыг шууд хариуцдаг хүмүүс.
 - Төрийн эсвэл хувийн хэвшил байж болно (гэхдээ төр хяналт тавьдаг)

Бие даасан ЭЗТБ-ийг зохицуулах байгууллага:

- Ихэнх амжилттай яваа улс орнуудад янз бүрийн яамдын болон **ХУВИЙН ХЭВШИЛ** төлөөлөл бүхий бие даасан байгууллагатай байдаг.
- Хамгийн дээд байгууллагын дор түшиглэн байгуулж болно.
- Тодорхой яамдын доорх байгууллага (Энэтхэг, Солонгос, Малайз) бэрхшээлтэй байж болно.
- ЭЗТБ-ийн зохицуулах эрх мэдлийг засгийн газрын янз бүрийн давхарга болон яамдаас тусдаа үр дүнтэй хэрэгжүүлэх ёстой.

ЭЗЭМШИГЧИЙН БҮТЭЦ, ЭРХ МЭДЛИЙГ ХӨГЖҮҮЛЭГЧИД, МЕНЕЖЕРҮҮДЭД ШИЛЖҮҮЛЭХ

- 1990-ээд он хүртэл ихэнх хөтөлбөрүүд төрийн байгууллагууд түшиглэсэн байсан. Төр нь зохицуулагч, хөгжүүлэгч, мөн менежер байсан
- Хувийн ЭЗТБ-үүдийн олшрол (1980-аад оны дунд үе): Зохицуулагч (муж), хөгжүүлэгчид, менежерүүд өөр байж болно.
- ТХХТ-д суурилсан загваруудын хөгжил (1990-ээд он): Тохирох загварыг тодорхойлно (Тайланд, Малайз, Индонез, Филиппин улсууд бүгд ТХХТ-ийн өөр өөр загвартай)
- Төр-төрийн түншлэл

Төрөл Байгууллагын зохион байгуулалт

Бүрэн хувийн:
(хөгжүүлэгчид ба
менежерүүд)
BOO, BDO, DCMF, DBFO,
DBOM)

Хувийн түрээс: BBO, LDO

BOOT, BOT

Төрийн өмчит ЭЗТБ-ийг
хязгаарлагдмал хугацаанд
удирдах.

Үйлчилгээ эсвэл НАА-н талыг
хувийн байгууллага хөгжүүлж,
удирддаг.

Үйлчилгээ, НАА
эсвэл тэдгээрийн
засвар үйлчилгээг
тусгайлан
компанитай
гэрээгээр
төлбөртэй
хийлүүлнэ

Бүрэн засгийн газар эзэмшиж,
удирдах

ТХХТ-ийн загваруудад дараахь шаардлагатай

- Хүчтэй хууль эрх зүй, зохицуулалт, институцийн орчин
- Хувийн хөгжүүлэгч ба засгийн газар хоорондын албан ёсны зохицуулалтын механизм ба гэрээ (бүс хөгжүүлэгчдийн гэрээ)
- Маргаан шийдвэрлэх механизм
- (Үргэлж амжилтанд хүрдэггүй).

ҮИЛ АЖИЛЛАГААНЫ БОЛОН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХҮРЭЭ

- Нэг цонхны үйлчилгээ: Бүртгэл, лиценз олгох, захиргааны журам (**Филиппин, Этиоп, Бангладеш**).
- Гааль, худалдааг хөнгөвчлөх, тээвэр
 - бүсийн доторх бүсийн хөтөлбөрийн тусгай гаалийн дэд газар. Хувийн ЭЗТБ-үүдийн хувьд (зардлыг хуваах: Энэтхэг, Гондурас): Энэтхэгийн өөрийгөө шалгах систем; "ногоон эгнээ" ба Хятад дахь хараат бус гаалийн хяналт 24x7.
- Дэд бүтэц
 - Бүс доторх : санхүүгийн дэд бүтэц орно
 - Гадуурх,
 - Нийгмийн (хэрэв бүс хотоос хол байвал чухал)
- Хөдөлмөрийн стандарт ба маргаан шийдвэрлэх
- Газар чөлөөлөлт
- Байгаль орчин

Төсвийн болон төсвийн бус дэмжлэг

• Төсвийн

- Эхний шатанд нэн чухал
- Стратегийн зорилтуудын дагуу боловсруулсан
- ДХБ-тай нийцсэн
- Дуусгавар болох заалттай

• Төсвийн бус

- Зорилгод үндэслэн зохицуулалтын дэглэмийг зөөлрүүлэх (ЭЗТБ-ийг тусгай болгох)
- Гадаад валютын дэглэм ба хэлцлийг зөөлрүүлэх (Гадаад дахь банкны нэгжүүд)

Орон нутгийн эдийн засагтай холбоо

- Орон нутгийн ханган нийлүүлэгчид шууд бус экспортлогчдын хувьд давуу ашиг шим хүртэх ёстой.
- Дотоодын үйлдвэрүүдтэй дотоодын мөнгөн тэмдэгтээр худалдаа хийх
- Туслан гүйцэтгэгчийн тухай хууль
- Дотоодын хэсэгчилсэн борлуулалт
- Салбарын холбоод байгуулах

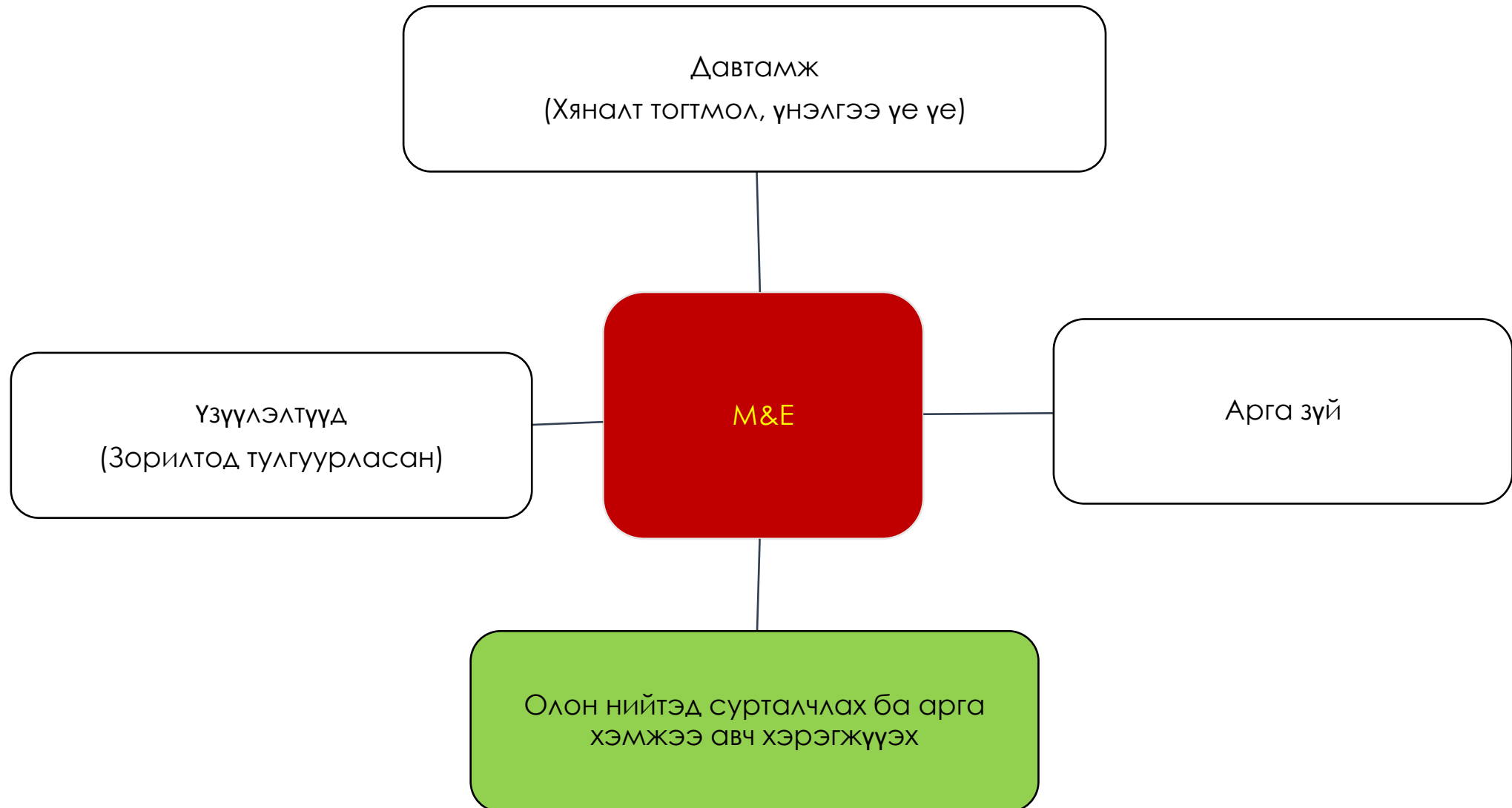
D. Хэрэгжилт

ШИЛДЭГ туршлагаууд

Е. Хяналт ба үнэлгээ

ШИЛДЭГ ТУРШЛАГУУД

ДҮГНЭЛТ.....

- ЭЗТБ-ийн боломжийг нээн илрүүлэхийн тулд стратегитай хандах шаардагдана
- Ихэнх зүйлс дараахаас хамаарна
 - Стратегийн дунд, урт хугацааны алсын хараатай улс төрийн хүсэл зориг, эрч хүч, бодлого боловсруулалтын туршилт (Хятад): Ихэнх улс орнууд ЭЗТБ-ийг хэрэгжүүлэхэд бэрхшээлтэй тулгарч байсан боловч сургамж авч, инновацийн бодлого боловсруулж шийдвэрлэсэн нь амжилтанд хүрсэн (Хятад, Бангладеш, Этиоп)
 - Боломж
 - Том эдийн засгийн ойролцоо ба дэмжлэг авах

Баярлалаа